

Els Velluters

FALLA AVINGUDA DE L'OEST

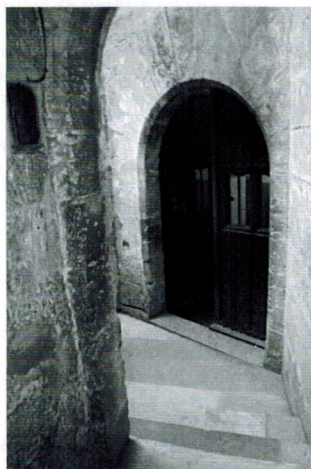
Llibret
2014

Una visita a la Torre del Micalet

Molta gent pensa que pujar a la Torre del Micalet es cansar-se per a veure teulades, i poc més, como deia un turista francès. Anem a descobrir, encara que siga virtualment, que l'ascensió al campanar mereix la pena, perquè ens descobreix molts mons antics, moltes emocions per conèixer.

En primer lloc, no anem a pujar al Micalet, sinó a la Torre del Micalet. ¿ Per què esta matització? Perquè el Micalet és la gran campana de les hores que trobarem al final del nostre viatge, i pugem per tant a la torre i no a la campana, ... Ja tornarem a parlar d'açò.

Des de la Catedral no s'entra directament a l'escala de la torre; ni des d'una porta que dona al carrer. Açò té una antiga i bonica explicació: la torre s'alçà amb una concòrdia (preciosa paraula) entre els poders públics del moment: l'església, que volia construir una torre, la compartia amb la Ciutat (l'Ajuntament) per que esta torre servira entre altres. Més avant parlarem d'açò.

Per tant hi ha dos portes al xicotet pati junt a la torre: una que dona al desaparegut rellotge municipal, altra que dona a la catedral. Per tant, cap de les dos institucions tenia privilegi per entrar a la torre. O dit d'altra manera, si plou es mullen els dos, per accedir a este espai compartit.

Només iniciem la pujada es trobem amb els restos de dos barrots quadrats a la paret. Es tracta d'una antiga història. Quan la Germania, a mitjans del segle XVI, la catedral va decidir protegir els seus tresors (reliquies, documents, objectes d'art) en la torre, degut a la solidesa dels seus murs. Pujaren unes quantes persones amb carn seca (pareguda al pernil), galetes de pa i aigua suficients per a sis mesos i es van tancar darrere una reixa i mur per damunt, de manera que si algú volia entrar tenia que treure el cap per baix la reixa, el que donava una sensació de control al que estava damunt. A la fi el perill va passar i queden estes restes de barrots.

Uns escalons més amunt hi ha una estranya finestra un poc retorçada. Fins fa poc no sabiem per a què servia però estava clar que si la havien feta distinta de les altres de la torre, allò tindria un significat.

Uns recents estudis de gnomònica (que és la ciència que estudia, dissenya i comprèn els rellotges de sol) ha demostrat que eixa finestra està orientada de forma que el dia més llarg de l'any, cap el 22 de juny (un dia més o menys, segons els anys), a les set de la vesprada el sol entra fins el fons de la finestra, precisament el dia en que començaren les obres de la nova catedral.

Curiosament el sol ja no entra, perquè construïren cap el 1600, la casa que hi ha davant, anomenada la casa del Rellotger, i té la seua explicació: quan s'instal·la el rellotge al finalitzar la torre, la referència solar ja no servix, perquè la maquinaria dona una referència més exacta del temps, menys dependent de les condicions atmosfèriques.

Continuem pujant. Hi ha una finestra un poc més ampla, i plena de grafitis antics. Els grafitis, que a l'actualitat són molt a sovint una mostra de gamberrisme i de poc respecte pels murs, en el cas de les inscripcions antigues són pel contrari un document, a voltes l'únic, que ens informa sobre menudes o grans coses. En este cas indica que l'antiga porta d'accés al rellotge es va tapiar i es va convertir en una finestra per un tal Joseph Constant en 1690. Baix hi ha una altra inscripció d'un tal Dolz en 1725. Per cert, el número cinc està cap abaix, com era habitual en aquell segle. I per cert també, que la paraula inscripció queda ací perfectament explicada: es allò que s'escriu cap a dins, marcant amb un tros de metall o alguna cosa més dura que el guix de la paret. Quan arribem dalt, parlarem del rellotge.

Quasi enfront està la primera habitació de la torre. Es tracta d'una sala octogonal, com totes les altres, que tenen uns murs de quasi cinc metres de guix. El seu nom i funció tradicional es la presó encara que altres preferixen utilitzar una paraula més suau: el refugi. Tots tenen raó, però a nosaltres ens agrada més la primera. Si recordem alguna pel·lícula, com *el Geperut de Notre-Dame*, quan la gitana toca a la porta de la catedral, s'acull al dret d'asil i per tant ja no la poden perseguir. Les catedrals i altres temples tenien eixe dret de protegir als perseguits per acuses que no foren de sang, o siga que no haguessen mort a ningú. Al nostre moment actual, la forma de jutjar i d'afonar a algú sol ser la televisió, i si l'assumpte és més greu, els tribunals, però a l'Edat Mitjana, per afonar a algú el solien tallar a trossos, i deixar penjat el seu cap en una de les entrades de la ciutat.

El refugi acollia per tant a aquells perseguits per la justícia, que podien passar anys allí dins. Cal pensar que a mig dia, el lloc és fosc perquè té una xicoteta finestra allargassada, per la que quasi no entra llum. Així i tot, hi ha una data màgica, el 15 d'agost, la patrona de la catedral, l'Assumpció de Maria al cel, en que cap a les deu i quart del matí (el minut exacte depèn també dels anys) entra un raig de sol que il·lumina la presó durant uns deu minuts, encara que la seua màxima intensitat sols dura dos o tres. La finestra fon feta amb gran mestria per a dur, durant uns minuts a l'any, l'alegria d'un raig de sol. El lloc és tan segur, pels seus gruixuts murs, que durant la guerra, l'alt estat major de la república tenia allí dins els telèfons més importants.

Altra cosa que observarem pujant, poc a poc, sense parlar per no ofegar-se, es que totes les pedres tenen una marca, anomenada marca de pedrapiquer. Durant molt de temps es va pensar que era un llenguatge secret dels constructors de catedrals, però sembla segur que són com una marca de fàbrica: les pesades pedres es tallaven al peu de la torre, i calia que tingueren les mesures ajustades al mil·límetre, per acoblar perfectament al seu lloc. La forma de reconèixer l'autor era mitjançant la seu signatura, així després se li podia pagar segon el seu treball.

Pujant i pujant trobem altra habitació: la casa del campaner. Ara és una gran sala amb dos finestres immenses, però encara es veuen a la paret les restes dels dos pisos que tenia la casa on visqueren els campaners durant segles. El darrer que estigué allí, un home fadrí, fon Mariano FOLCH, sabater molt culte, que escrivia i va conèixer els tocs de campanes i les pròpies campanes quan encara estaven els convents a la ciutat, abans de la desamortització. Este home no solament tocava set voltes al dia, alguns tocs des de sa casa degut al forat que unix esta habitació amb la superior on es troben les campanes. El seu ofici li permetia deixar una sabata a mig fer i continuar el treball darrere del toc. També per la nit, tocava el tancament de les muralles, inclús després del seu enderrocament, per mantindre el costum, i inclús feia l'anomenada "falla del Micalet" que era una xicoteta foguera, en realitat un manoll de palla encès, amb el que donava un parell de voltes al terrat, recordant l'antic sistema de comunicació visual entre les 54 torres de vigia de la costa i la ciutat mitjançant esta torre, per indicar que no hi havia "moros en la costa". Es sabut que la paraula "falla" vol dir originalment foguera per il·luminar-se i comunicar, però deixem l'estudi de la paraula per altre dia.

A la paret de la casa del campaner hi ha 13 pedres llaurades, procedents de l'antic apitrador o barana original del terrat del segle XV, que darrere el seu desgast va ser substituït primer per una barana de fusta, després per una de ferro que molts hem conegut, i finalment per l'actual que encara que vol, no imita l'original. La paraula apitrador significa aproximadament el mateix que en castellà "antepecho", i vol expressar de forma molt gràfica com les dones, al treure cap a fora el cos per mirar per damunt la barana, mostren els pits.

Altres cinquanta escalons més i estem a la sala principal de la torre; la sala de les onze campanes. Ací en València les campanes tenen nom i sexe, o siga, mirant-les des de la dreta a l'esquerra, les primeres quatre configuren el racó, un xicotet racó on estan, damunt i darrere. El Pau (1489), i baix l'Arcís (1529). Davant hi ha dos xicotetes, a l'esquerra l'Úrsula (1438) i la més nova de totes, la Violant (1735). Violant que en espanyol es diu Yolanda, era una de les dones del rei Jaume I. A continuació està l'Andreu (1605), el Vicent (1569), i davant de nosaltres la Maria (1544), la campana major. A continuació el Manuel (1621), després hi ha dos; damunt la Caterina (1305) no solament la campana més antiga de la catedral, inclús anterior a la torre, sinó la més antiga en ús de tota la Corona d'Aragó. Baix està la Bàrbera (1681). Finalment, el Jaume (1429) una de les campanes gòtiques millor decorades i de més dolça sonoritat. Amb estes onze campanes, els Campaners de la Catedral de València toquem els distints tocs que marquen les festivitats, segons les partitures de les distintes Consuetas, especialment la escrita pel canonge Theodosio HERRERA (1705) i el campaner Rafael AGUADO (1912), actualitzades a les necessitats litúrgiques i culturals del mon actual. Com a norma es toca a totes les festivitats de l'any a les dotze, i moltes de les seues vespres; el calendari anual dels tocs es troba a un fullet que hi ha a la

porta de la torre. Per a fer el repic, el toc més antic, en un sols campaner (o campanera) hi ha prou; per al vol de les festes, on cal tocar les cinc majors, fa falta deu o dotze persones, mentre que per al vol general del dia de Corpus i altres ocasions extraordinàries, es precisa el concurs de 18 persones. Els Campaners de la Catedral de València no ens vestim de forma especial per a tocar, ni duguem un signe distintiu, encara que ens ubiquem damunt d'una tarima, on els visitants poden seure però no pujar. Precisament toquem vestits amb

la roba actual, perquè toquem des del present i per a les generacions presents (i futures). Nosaltres representem, en el sentit més autèntic de la paraula, els tocs de campanes, vol dir que els fem presents, amb el nostre esforç. Participar d'un vol a la sala o d'un repic és una experiència que no s'oblida.

Sols ens queda un tram d'uns cinquanta escalons (nosaltres els pugem, no els contem) on s'arriba a la quarta estància de la torre: el terrat. Des d'ací es veu el paisatge urbà, que quasi amaga el mar i l'horta. Els antics

visitants deien que des del terrat es veia la catifa verda que rodejava la ciutat, però ara, excepte un poc dels Jardins del Reial, no es veu res de l'horta.

Al mig del terrat hi ha una espadanya o mur, amb dos vans o finestres: damunt està la campana dels quarts, que duu l'escut de la ciutat, i que és de 1736. En principi caldria que tocara de dia els quatre quarts de les hores, i per la nit un colp a la mitja. Baix està el Micalet, la gran campana de les hores, la major de lla Corona d'Aragó, feta d'un volum tal per a que el seu só arribara a les muralles i més enllà per mostrar la magnificència d'una ciutat tan il·lustre. És el quart Micalet ja que es va trencar tres voltes abans per excés de toc; la darrera volta per tocar alegries per la batalla de Lepant. Però, la campana de les hores sols toca en casos excepcionals, per exemple quan vingueren els dos anterior papes a València, o en la celebració del 750 aniversari de la Conquesta de València. Caldria que tocara de dia i de nit, però l'egoisme d'un veí impeditx que dotzenes de mils de ciutadans disfruten del dret i del privilegi a ser informats de dia i de nit de l'hora oficial de la ciutat.

Els rellotges apareixen al segle XIV, i possiblement el de València és un dels primers, conegut en 1378, instal·lat a l'antiga Casa de la Ciutat, ara convertida en un jardí junt al Palau de la Generalitat. Encara existix davant, el carrer del Rellotge Vell. Quan s'inicia la construcció de la torre de la catedral, el Campanar Nou (perquè hi havia altra torre en l'actual carrer de l'Almoina, d'estil romànic), arribaren a una Concòrdia (bonica paraula) les institucions públiques de la ciutat (església i municipi) per instal·lar el nou rellotge. Així, i com dèiem a l'inici, la torre tenia dos usos diferenciats: en la part inferior les campanes litúrgiques, que en realitat organitzaven la vida de la ciutat, i en la superior les campanes del rellotge, que mostraven no sols el prestigi de la ciutat, sinó també la seua voluntat de marcar el temps col·lectiu.

Al terrat es feien molts actes al llarg de l'any. Per exemple, els dos dies que venia la bandera des de l'ajuntament a la catedral, es feien focs artificials i també s'il·luminava la torre amb milers de farolets de paper. La Senyera venia tant el 9 d'octubre, celebració de la dedicació de la catedral i record de la conquesta cristiana, com el dia del patró del regne, sant Jordi, el 23 d'abril que era també el patró dels cavallers i militars. Curiosament la nit del 8 al 9 d'octubre pujaven els grans tambors de guerra dels gremis, aquells que animaven a les tropes en les batalles, i es passaven tota la nit tocant des del més alt.

Moltes històries podríem contar més de la visita a la torre del Micalet, però preferim fer-ho en directe, quan pugeu a acompanyar-nos en algú dels tocs. En qualsevol cas es pot trobar moltíssima informació a la pàgina web <http://campaners.com>

Francesc LLOP i BAYO

President dels Campaners de la Catedral de València

